

Sendt med e-post til postmottak@fad.dep.no

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet
Postboks 8004 Dep.
0030 Oslo

Oslo, 4. april 2013

Deres ref: 13/142

Vedr. høring – "Hindre for digital verdiskaping"

Vi viser til departementets høringsbrev av 17. januar vedrørende utredningen "Hindre for digital verdiskaping" NOU 2013:2 med høringsfrist 22. april 2013. Kopinors medlemsorganisasjoner vil avgi egne uttalelser så langt de finner det naturlig.

Digitutvalget, som står bak utredningen, er i mandatet blitt bedt om å "identifisere og kartlegge barrierer mot digital tjenesteutvikling". Innenfor en slik ramme blir flere områder, bl.a. opphavsretten, behandlet tilfeldig og sprikende og delvis tatt ut av sin sammenheng.

Kopinor vil derfor begrense seg til å peke på områder der vi anser at utredningen i særlig grad er misvisende eller kunnskapsløs, og vi vil konsentrere oss om opphavsrett, som er omtalt i kapittel 4, "Immaterielle rettigheter". Vi er kjent med at Kulturdepartementet for tiden jobber med forslag til endringer av åndsverkloven, og vi legger til grunn at vi vil få anledning til å diskutere de opphavsrettslige spørsmålene mer konkret når nytt lovforslag foreligger.

Som et utgangspunkt konstaterer vi at utredningen går inn i interessekonflikten mellom distributører og teknologiselskaper på den ene siden og kulturskaperne, særlig opphavsmenn, på den andre. Det er imidlertid distributørenes og tjenesteutviklernes behov og virkelighetsbeskrivelse som konsekvent legges til grunn. Når man samtidig er blitt bedt om å lete etter hindre, snarere enn muligheter, har utredningen mistet av syne hvordan det opphavsrettslige system faktisk legger til rette for verdiskaping i flere ledd. I den sammenheng kan det nevnes at det i en rekke land er gjennomført utredninger som dokumenterer en betydelig verdiskaping som følge av opphavsretten.

Opphavsmannens enerett

En opphavsmann har etter åndsverkloven en enerett til å råde over sine verk. I dette ligger en rett til å utnytte verket økonomisk, i egen regi eller gjennom avtaler med en utgiver eller annen produsent eller bruker. Åndsverkloven er slik sett en lov som sørger for at verdiskaping – herunder investering og utvikling i form av digitale tjenester og produkter – er mulig, både for opphavsmannen og for de som inngår en avtale med opphavsmannen (eller en representant for vedkommende). Opphavsrett er altså ikke et hinder for digital verdiskaping, men en forutsetning for at det stadig skal gi mening å utvikle åndsverk som kan utnyttes økonomisk.

MEDELSORGANISASJONER

Den Norske Fagpresses Forening
Den norske Forfatterforening
Den norske Forleggerforening
Forbundet Frie Fotografer
GRAFILL (Norsk organisasjon for visuell kommunikasjon)
Mediebedriftenes Landsforening
NOPA Norsk forening for komponister og tekstforfattere
Norges Fotografforbund
Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening
Norsk Journalistlag
Norsk Komponistforening

Norsk kritikerlag
Norsk Musikkforleggerforening
Norsk Oversetterforening
Norsk Redaktørforening
Norsk Revyforfatterforening
Norsk Tidsskriftforening

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere
Norske Billedkunstnere
Norske Dramatikeres Forbund
Norske Kunsthåndverkere
Ny Musikk Komponistgruppe

ADRESSE

Postboks 1663 Vika, 0120 Oslo
Tlf.: 23 10 74 00 Faks: 23 10 74 10
E-post: kopinor@kopinor.no
Bankgiro: 5005.05.79848
Org.nr.: 964250340

www.kopinor.no

I utredningen argumenteres det på mange måter med et motsatt utgangspunkt, særlig i avsnittet “Nye tjenester som bygger på opphavsrettsbelagt innhold” (s. 68ff). Her legges det vekt på tjenestene rundt innholdet, som på sin side beskrives som et “generisk produkt” hvor volum er et viktig kriterium.

Ut fra utredningens ønsker om “forenklede klareringsprosesser” (s. 69) kan det virke som man ser for seg et slags tvangslisensregime, der tjenesteutviklere har krav på tilgang til et helt repertoar mot å betale vederlag. Vi vil advare mot en slik tenkning. Å innføre tvangslisenser for kommersiell utnyttelse bryter mot opphavsmannens enerett, som også må omfatte en rett til å si nei til utnyttelse.

Vi er for øvrig uenig i det grunnleggende premisset i utredningen om at klarering i Norge generelt er for komplisert, og tror ikke det er hensiktsmessig å forsøke å opprette en felles rettighetsbørs for alle verk. Vi viser til det vi skriver nedenfor om kollektiv rettighetsforvaltning.

“Rebalansering” av opphavsretten

Utvalget tar til orde for en såkalt “rebalansering” av opphavsretten, i favør av forbrukere og tjenesteleverandører. Dette skal være nødvendig fordi man mener at de siste års endringer i åndsverkloven har hatt som mål og resultat å styrke opphavsmannens ståsted. Utvalget beskriver forholdet mellom bruker og rettighetshaver som et statisk nullsumspill: “Enhver utvidelse på en side vil medføre en innskrenkning på den andre.” (s. 67).

Kopinor er enig i at balansen mellom opphavsmannens rettigheter og hensynet til brukernes adgang er et viktig hensyn. Den teknologiske utviklingen har imidlertid tippet denne balansen i rettighetshavernes disfavør. Det er de utstrakte mulighetene for enkel og ulovlig digital kopiering av identiske eksemplarer og massespredning over Internett som blant annet har gjort det nødvendig med nye håndhevingsbestemmelser (senest i Prop. 65 L 2012–2013).

Interessant nok er utvalget inne på det samme på side 65, der det blant annet heter: “På nettet har brukere fått en enorm tilgang til materiale, og det er svært enkelt å kopiere verk.” Her argumenterer utvalget selv godt mot ideen om utnyttelsen av verk som en statisk størrelse.

Utredningen nevner spesielt vernetidsbestemmelsene som et hinder. Man kan gjerne diskutere hvor lenge det er rimelig at et verk er beskyttet, men utgangspunktet bør være hva som er realistisk ut fra Norges internasjonale forpliktelser. Vi stiller oss for øvrig tvilende til om en eventuell innskrenkning av vernetiden i nevneverdig grad vil kunne forenkle klareringsarbeidet.

Kollektiv rettighetsforvaltning

For å lette klarering av verk, særlig for nye utnyttelsesmåter, har opphavsmenn og andre rettighetshavere opprettet kollektive forvaltningsorganisasjoner. Når utredningen etterlyser løsninger for å klarere store mengder verk, er et nærliggende svar nettopp å gjøre bruk av slik kollektiv rettighetsforvaltning, gjerne støttet opp av avtalelisens.

Avtalelisensen finnes i alle de nordiske landene og gjør det praktisk mulig for brukerne å få tilgang til en stor mengde verk gjennom én enkelt avtale, uten å risikere tilleggskrav fra rettighetshavere. Avtalelisensreglene utvider virkningene av avtaler som er inngått med en

rettighetshaverorganisasjon, og innebærer at også rettighetshavere som ikke er medlemmer, omfattes av avtalen.

Det meste av Kopinors virksomhet støttes opp av avtalelisensbestemmelser i åndsverkloven. Lovens § 16a om tilgjengeliggjøring i bibliotek har for eksempel lagt grunnlaget for Bokhylla-avtalen mellom Nasjonalbiblioteket og Kopinor. Gjennom denne avtalen er allerede over 115 000 bøker, fortsatt beskyttet av opphavsrett, lagt ut på Internett. I de nærmeste årene vil tallet mer enn fordobles. Dette representerer altså en etablert løsning på det utredningen stiller opp som et problem: "Likevel er det ulovlig å kopiere eller legge (bøker) ut på nettet. Resultatet er at mye norsk litteratur ikke er tilgjengelig og i verste fall forsvinner fordi den ikke lenger etterspørres" (s. 68).

Etter Kopinors syn bør det utredes om avtalelisens kan være et nyttig verktøy på nye områder, og i den sammenhengen avklares mulige løsninger for tilgjengeliggjøring over landegrensene.

Det er for øvrig viktig å være klar over at de forskjellige forvaltningsorganisasjonene, nasjonalt og internasjonalt, har ulike roller. Kopinors rolle er i første rekke å lisensiere former for sekundær bruk som det ikke er hensiktsmessig at den enkelte rettighetshaver forvalter på egen hånd. Dette skiller oss fra forvaltningsorganisasjonene på musikkområdet, som nettopp har som sin oppgave å lisensiere primærbruk av musikk: fremføring og lydfesting. Det er ikke slik at én klareringsmodell passer for alle verkstyper og bruksområder, og dette må det tas hensyn til når man diskuterer hvordan man gjennom direktiver og lov kan tilrettelegge for klareringsløsninger nasjonalt og på tvers av landegrensene.

Til utredningens oversikt over forvaltningsorganisasjoner (s. 64) vil vi gjøre oppmerksom på at Lino ble lagt ned med virkning fra 25. november 2009, og at flesteparten av rettighetene nå forvaltes av Kopinor.

Hargreaves-rapporten

Utvalget avslutter immaterialrettskapitlet med å henvise til Hargreaves-rapporten fra 2010, og slutter seg til hovedkonklusjonene og anbefalingene herfra, med ett unntak. Hargreaves-rapporten er imidlertid avgitt med utgangspunkt i britisk lov og rettstradisjon, som på mange felt adskiller seg vesentlig fra den norske. Flere av utfordringene som rapporten tar opp, er allerede løst på andre måter i Norge. Denne rapporten er derfor et meningsløst utgangspunkt for å diskutere konkrete reformer av norsk opphavsrett.

Vennlig hilsen
KOPINOR

Yngve Slettholm
administrerende direktør